

К. В. ЦАРЕНКО

аспірант

Запорізький національний університет

ТЕХНОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТРЕНЕРА-ВИКЛАДАЧА ДЮСШ У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Встановлено структуру процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності тренера-викладача ДЮСШ на курсах підвищення кваліфікації. Зазначений процес подано у вигляді технологічної моделі. Охарактеризовано складові цієї моделі. Виявлено перспективні напрями подальших досліджень.

Ключові слова: технологія, модель, розвиток, професійно-педагогічна компетентність, тренер-викладач, ДЮСШ, підвищення кваліфікації.

Затвердження адекватного викликам часу формату професійної діяльності тренерів-викладачів ДЮСШ значною мірою пов'язане з наявністю у них високого рівню професійно-педагогічної компетентності – професійної якості, що характеризується компетенціями в особистісній, когнітивній та поведінковій сферах, які забезпечують ефективну педагогічну взаємодію з юними спортсменами, спрямовану на їхнє виховання, навчання виконання спортивних вправ, а також розвиток фізичних якостей.

Ця компетентність формується в процесі базової освіти і становить підґрунтя для системного прояву ними знань, умінь, здібностей та особистісних якостей у професійній діяльності.

Утім, у межах базової освіти тренера-викладача ДЮСШ неможливо забезпечити сумою педагогічно-професійних знань, умінь і навичок, що будуть актуальними протягом усієї професійної діяльності. Тому розвиток професійно-педагогічної компетентності має продовжуватися в системі підвищення кваліфікації.

На сьогодні нашою країною здійснюються своєчасні заходи для поліпшення ситуації з кваліфікацією тренерів-викладачів. Так, чинна редакція Закону України “Про фізичну культуру і спорт” передбачає, що держава бере на себе забезпечення не тільки професійної підготовки, перепідготовки тренерів та інших кадрів у сфері фізичної культури і спорту, але й їхнє підвищення кваліфікації один раз на п'ять років.

Однак аналіз наявних наукових джерел, у яких висвітлено актуальний досвід розвитку різних аспектів професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ (М. Дубчак, О. Завальнюк, Д. Ісамбулаєва, Я. Леонов, В. Мазін, І. Медведєва, О. Нагорняк, О. Петрова, В. Томашевський, Ю. Шкрєбтій та ін.) показав, що сьогодні особливої уваги потребує концептуалізація відповідного андрагогічного процесу.

Актуальність і недостатня розробленість зазначеної проблематики й зумовили спрямування наших зусиль на розробку моделі розвитку професійно-педагогічної компетентності тренера-викладача ДЮСШ у процесі підвищення кваліфікації.

Виконуючи поставлену мету, ми спрямували зусилля на побудову концептуальної схеми андрагогічного процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ на курсах підвищення кваліфікації. За нашим задумом, ця концептуальна схема задаватиме теоретичне розуміння цілісності предмету дослідження, підтримуватиме системні уявлення про нього у дослідницьких процедурах, а також даватиме можливість представити його смислово єдність науковому співтовариству [8].

Найефективнішим шляхом побудови такої схеми, на нашу думку є розроблення технології розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ на курсах підвищення кваліфікації. Така наша позиція зумовлена такими міркуваннями:

– по-перше, компетентнісний підхід за своєю сутністю передбачає, насамперед, технологізацію освітнього процесу, що відображено в українських і європейських нормативних документах;

– по-друге, технологічний підхід покладено в основу розроблення стандартів освіти в Україні;

– по-третє, технологічний підхід передбачає організацію педагогічної взаємодії викладачів з учнями на рівні “суб’єкт-суб’єктних” відносин, тобто активний зворотний зв’язок на кожному етапі педагогічного процесу. Для такої взаємодії характерний високий рівень взаєморозуміння, низький рівень надмірності інформації, економія часу її передачі;

– по-четверте, технологічний підхід має “алгоритмічний” характер, тобто забезпечує опис всіх педагогічних і організаційних дій у вигляді чіткої послідовності. Це, на нашу думку, сприятиме тому, що педагогічна технологія, у разі її ефективності, може бути відтворена іншими суб’єктами фахової підготовки тренерів-викладачів [4].

Виходячи з вищесказаного, вважаємо необхідним обґрунтувати свою позицію щодо категорії “технологія”.

Аналіз наукових джерел [7; 10; 12; 13] показав, що, хоча у авторів немає єдності щодо змістового наповнення термінологічного конструкту, сьогодні, терміном “технологія навчання” вони, як правило, позначають системний комплекс психолого-педагогічних процедур, що включає спеціальний набір і компонування дидактичних форм, методів, способів, прийомів і умов, необхідних для процесу навчання [12].

Іншими словами, педагогічна технологія виступає як “послідовність педагогічних процедур, операцій і прийомів, які у сукупності становлять цілісну дидактичну систему, реалізація якої в педагогічній практиці приводить до гарантованого досягнення цілей навчання, тобто забезпечення

досягнення прогнозованого результату у варіативних умовах освітнього процесу” [5].

Невід’ємними атрибутами педагогічної технології є: системність, науковість, інтегративність, відтворюваність, ефективність, якість і вмотивованість навчання, новизна, алгоритмічність, інформаційність, можливість тиражування та перенесення у нові умови, можливість унаочнення [1].

Услід за М. Буренко, технологію розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ на курсах підвищення кваліфікації ми розглядаємо як науковий проект дидактичного процесу, відтворення якого гарантує успіх педагогічних дій [4].

Для представлення цього проекту науковій спільноті найбільш доцільним способом виступає моделювання – відтворення характеристик об’єкту на іншому об’єкті, спеціально створеному для його вивчення, так званій моделі [11, с. 289].

При цьому під моделлю будемо розуміти образ, аналог якогось об’єкта, процесу або явища (“оригіналу” даної моделі), використаний як його “заміслювач”, що відображує у більш простому вигляді структуру, властивості, взаємозв’язки та відносини між елементами досліджуваного об’єкта й полегшує процес отримання інформації про те, що цікавить дослідника [6, с. 360].

У педагогічних дослідженнях моделями можуть виступати знакові або матеріальні, штучні або природні системи, які відтворюють адекватно предмет дослідження і дають змогу отримати нову інформацію про нього [9, с. 66].

Н. Боритко вказує й на інші вимоги до моделі: по-перше, повинна відображати ступінь цілісності процесу або явища; по-друге, описати умови й засоби його протікання; по-третє, повинна будуватися структурно. У зв’язку з останньою вимогою постає необхідність виділення компонентів педагогічного процесу, а також їхнього взаємозв’язку, взаємозалежності й взаємопідпорядкованості [3, с. 175].

Виходячи зі сказаного вище, ми вважаємо, що авторський задум щодо педагогічного процесу з розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ на курсах підвищення кваліфікації доцільно подати у вигляді технологічної моделі, що висвітлює взаємозв’язок засобів і форм навчального процесу, на конструювання якого спрямовані наші зусилля.

При цьому, модель розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ на курсах підвищення кваліфікації має відповідати критерію структурної та змістової цілісності, а також передбачати можливість відтворення у педагогічній практиці.

Складовими моделі педагогічного процесу розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ у процесі підвищення кваліфікації, виступатимуть:

- конкретно задана дидактична мета (іншими словами, характеристика стану слухачів як очікуваного результату навчання);
- педагогічні умови найбільш раціональної реалізації функцій викладачів і слухачів у досліджуваному процесі;
- описання етапів організації взаємодії учасників андрагогічного процесу;
- короткий опис форм, методів і засобів взаємодії учасників навчального процесу на кожному етапі [1].

Аналіз наукових джерел (М. Дубчак, О. Петрова, В. Томашевський, Ю. Шкробтій) показав, що найбільш прогресивною формою підвищення кваліфікації тренерів-викладачів взагалі, та тренерів-викладачів ДЮСШ, зокрема, на сьогодні виступає очно-дистанційна форма навчання.

На нашу думку, саме ця форма відкриває найбільші можливості у формуванні професійно-педагогічної компетентності. Відповідно розроблену модель розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ у процесі підвищення кваліфікації розрахована саме на таку форму курсової підготовки.

При розробці моделі орієнтовано на загальну схему соціально-психологічного навчання педагогічних працівників на курсах підвищення кваліфікації, описану у Білій книзі національної освіти України, яка включає кілька етапів:

- підготовчий, на якому визначається ступінь готовності до особистісного розвитку;
- діагностичний, спрямований на визначення вихідного рівня особистісного розвитку на основі актуалізації прагнення до самопізнання особливостей свого внутрішнього світу;
- етап актуалізації здатності до розвитку конструктивних особистісних новоутворень на основі самоконтролю й саморегуляції активності особистості, що протікає в активних формах і методах навчання (практичних заняттях, аналізі проблемних ситуацій професійної діяльності, ділових іграх, тематичних дискусіях, соціально-психологічних тренінгах та ін.);
- етап закріплення й розвитку конструктивних особистісних новоутворень у дистанційному навчанні;
- контрольний етап, на якому слухачі мають пройти комплексне тестування з психолого-педагогічної та методичної підготовки, взяти участь у конференції із захисту випускних робіт та вихідне анкетування [2, с. 158].

Очевидно, що така схема має універсальне значення, відтворюючі сучасне розуміння педагогічного процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Отже, беручи до уваги наведені вище міркування, подано розроблену технологічну модель розвитку професійно-педагогічної компетентності (ППК) тренерів-викладачів ДЮСШ на курсах підвищення кваліфікації (КПК) на рис. 1.

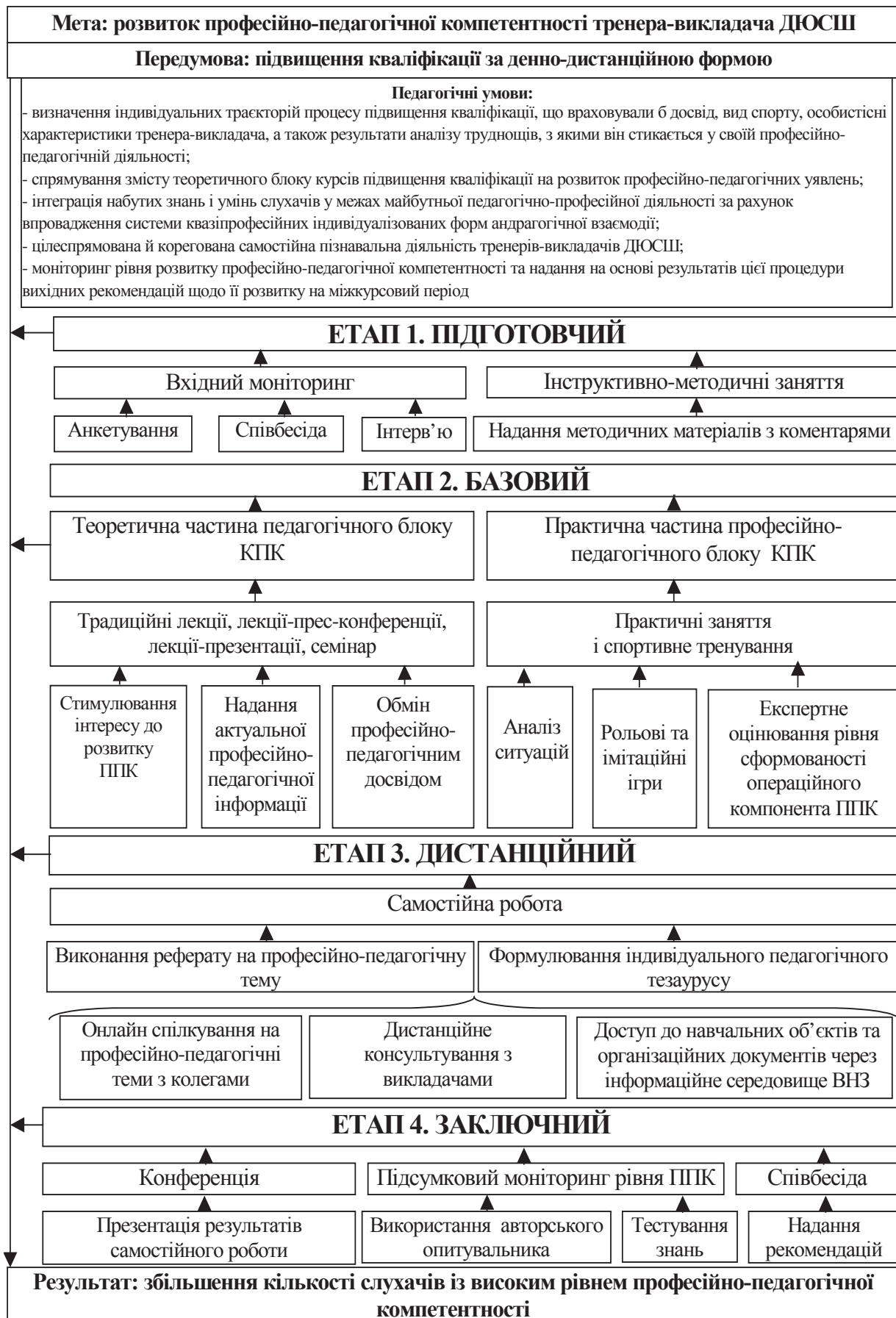

Рис. 1. Технологічна модель розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ у процесі підвищення кваліфікації

За нашим задумом, програма експериментальних курсів підвищення кваліфікації тренерів-викладачів включатиме: денну організаційно-установчу сесію (72 год. протягом дев'яти днів), дистанційну самостійну роботу (30 год. протягом одного-двох місяців) та денну заключну сесію з атестацією (6 год. протягом одного дня).

Послідовність форм і засобів розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ на курсах підвищення кваліфікації відображено у межах підготовчого, базового, дистанційного й заключного етапів.

Перший, підготовчий етап розвитку професійно-педагогічної компетентності тренера-викладача ДЮСШ у процесі підвищення кваліфікації, співвіднесений з організаційно-установчою сесією на першому тижні навчання, інтегрує:

- вхідний моніторинг професійно-педагогічної компетентності, що включає анкетування, інтерв'ю, а також співбесіду із представником академічного персоналу;

- інструктивно-методичне заняття, на якому здійснюється надання слухачам методичних матеріалів з необхідними коментарями.

Другий, базовий етап також співвідноситься з організаційно-установчою сесією на першому тижні навчання. Зміст цього етапу формують два блока:

- теоретичний, який інтегрує різні форми лекцій (традиційні лекції, лекції-прес-конференції, лекції-презентації), а також семінар;

- практичний, до складу якого включено практичні заняття, а також проведення спортивних тренувань.

- Засобами розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ у межах першого блоку виступають: стимулювання інтересу студентів до педагогічної складової професійної діяльності, надання сучасної інформації, обмін професійно-педагогічним досвідом.

- У межах другого блоку засобами розвитку професійно-педагогічної компетентності виступають: проведення аналізу професійно-педагогічних ситуацій, рольові й імітаційні ігри, а також експертне оцінювання сформованості операційного компонента професійно-педагогічної компетентності.

Відзначимо, що комплекс форм і засобів базового етапу розвитку професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ на курсах підвищення кваліфікації інтегровано в спеціальному тематичному блоці.

Третій, **дистанційний етап** співвіднесений з дистанційною частиною курсової підготовки, передбачає самостійну роботу, спрямовану на виконання таких завдань:

- написання реферату на професійно-педагогічну тему;

- формування індивідуального педагогічного тезаурусу.

Зазначена самостійна робота має супроводжуватися такими заходами:

- онлайн спілкуванням на професійно-педагогічні теми з іншими слухачами курсів підвищення кваліфікації;

– дистанційним консультуванням із викладачами курсів із професійно-педагогічних питань з використанням сучасних комунікативно-інформаційних засобів;

– доступ до навчальних об'єктів і організаційних документів через інформаційне середовище вищого навчального закладу.

Особливістю цього етапу є те, що в його основу покладено керовану самостійну роботу слухачів без відриву від постійного місця роботи.

Самостійна робота слухачів на дистанційному етапі підвищення кваліфікації є підготовкою до заключного етапу.

Четвертий, **заключний етап**, співвіднесений з модулем програми підвищення кваліфікації “Залікова сесія”, включає:

– презентацію самостійної роботи та власного професійно-педагогічного досвіду слухачів у межах підсумкової конференції;

– підсумковий моніторинг розвитку професійно-педагогічної компетентності слухачів з використанням авторського опитувальника та тестів знань;

– співбесіду з викладачем курсів підвищення кваліфікації з метою надання рекомендацій з розвитку професійно-педагогічної компетентності на міжкурсовий період.

Очікуваним **результатом** цього процесу є збільшення кількості слухачів з високим рівнем професійно-педагогічної компетентності.

Висновки. Отже, процесуально розвиток професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ на курсах підвищення кваліфікації може бути подано у вигляді моделі, що передбачає організаційний, базовий, дистанційний, заключний етапи. Зміст кожного етапу обумовлений окремим завданням, реалізація якої пов'язана із використанням визначених методів.

Результатом організації курсів підвищення кваліфікації тренерів-викладачів ДЮСШ на засадах положень авторської технологічної моделі очікується підвищення рівню професійно-педагогічної компетентності.

Останнє має характер припущення й потребує підтвердження, чому й присвячено експериментальну частину нашого дослідження.

Список використаної літератури

1. Ахулкова А. И. Технологии формирования профессиональной компетентности будущих преподавателей педагогического колледжа : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Анастасия Ивановна Ахулкова. – Орел, 2004. – 197 с.

2. Біла книга національної освіти України / акад. пед. наук України ; за ред. В. Г. Кременя. – Київ, 2009. – 185 с.

3. Борытко Н. М. Пространство воспитания: образ бытия : монография / Н. М. Борытко ; науч. ред. Н. К. Сергеев. – Волгоград : Перемена, 2000. – 225 с.

4. Буренко М. С. Формування фахових компетенцій майбутніх тренерів-викладачів у процесі вивчення циклу професійно-орієнтованих дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Марина Сергіївна Буренко. – Запоріжжя, 2012. – 224 с.

5. Виленский В. Я. Технологии профессионально-ориентированного обучения в высшей школе : учеб. пособ. / В. Я. Виленский, П. И. Образцов, А. И. Уман ; под ред. В. А. Слостенина. – Москва : Педагогическое общество России, 2004. – 275 с.

6. Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник / Н. И. Кондаков. – Москва : Наука, 1976. – 720 с.

7. Левина М. М. Технологии профессионального педагогического образования / М. М. Левина. – Москва : Академия, 2001. – 272 с.
8. Новейший философский словарь / Сост. А. А. Грицанов. – Минск : Изд. В. М. Скакун, 1998. – 896 с.
9. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс : учебник для студ. пед. вузов : в 2-х кн. / И. П. Подласый. – Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 2. – 256 с.
10. Семушина Л. Г. Содержание и технологии обучения в средних специальных учебных заведениях : учеб. пособ. для преп. учреждений сред проф. образования / Л. Г. Семушина, Н. Г. Ярошенко. – Москва : Мастерство, 2001. – 272 с.
11. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. – 5-е изд. – Москва : Политиздат, 1987. – 590 с.
12. Чернилевский Д. В. Технологии обучения в высшей школе / Д. В. Чернилевский, О. К. Филатов ; под ред Д. В. Чернилевского. – Москва : Экспедитор, 1996. – 228 с.
13. Чошанов М. А. Дидактические конструкции гибкой технологии обучения / М. А. Чошанов // Педагогика. – 1997. – № 2. – С. 21–29.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2015.

Царенко К. В. Технологическая модель развития профессионально-педагогической компетентности тренера-преподавателя ДЮСШ в процессе повышения квалификации

Определена структура процесса развития профессионально-педагогической компетентности тренера-преподавателя ДЮСШ на курсах повышения квалификации. Этот процесс представлен в виде технологической модели. Дана характеристика составляющих элементов этой модели. Выявлены перспективные направления дальнейших исследований.

Ключевые слова: технология, модель, развитие, профессионально-педагогическая компетентность, тренер-преподаватель ДЮСШ, повышение квалификации.

Tsarenko K. The Technological Model of the Professional and Pedagogical Competence of the Coach and Teacher of the Youth Sports School during the Advanced Training

The structure of the process of development of the professional and pedagogical competence of the coach and teacher of the Youth Sports School during the advanced training courses was defined. This process is presented as the technological model, which integrates five stages. The first preparatory stage is related to the organizational session in the first week of the training and integrates: the initial monitoring of professional and pedagogical competence, including questionnaires, interviews as well as interview with a representative of the academic staff; the instructional and methodological lesson, where the students are provided with the resource materials with the necessary comments. The basic stage is also related to the organizational session in the first week of the training. The contents of this stage includes two parts: a theoretical part, which integrates different forms of lectures (traditional lectures, lectures in the form of press conferences, lectures-presentations), as well as a seminar; a practical part, which consists of the practical lessons, as well as athletic training. The distance stage relates to the distance part of the course training and consists of the individual work aimed at performance of the following tasks: preparation of the essay on the professional and pedagogical subject; making an individual pedagogical thesaurus. The final stage consists in the summing up of the process of professional and pedagogical competence of coaches and teachers. This stage includes: the presentation of the individual work and presentation of the own professional and pedagogical experience of the students in the framework of the final conference; the final monitoring of the development of the professional and pedagogical competence of the students with the use of the author's questionnaire and knowledge tests; interview with a teacher of the advanced training courses to receive an advice on the development of professional and pedagogical competence after the courses. The directions of further research were defined.

Key words: technology, model, development, professional and pedagogical competence.